

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ BİLGİLENDİRME RAPORU

TÜRKİYE: SURİYELİ MÜLTECİLERİN
İHTİYAÇLARINI KARŞILAMAK İÇİN
ULUSAL YETKİLİLER VE
ULUSLARARASI TOPLUM İŞBİRLİĞİ
İÇİNDE HAREKET ETMELİ

AMNESTY
INTERNATIONAL

Uluslararası Af Örgütü Yayınları

İlk baskı 2013
Uluslararası Af Örgütü Yayınları
Uluslararası Sekretarya
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom
www.amnesty.org

© Uluslararası Af Örgütü Yayınları 2013

İndeks: EUR 44/009/2013
Orjinal Dil: İngilizce
Baskı: Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Sekretarya, Birleşik Krallık

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının telif hakları saklıdır, ancak, hak savunuculuğu, kampanya ve eğitim amacıyla telif ödenmeksizin herhangi bir yöntemle çoğaltılabilir, ancak yeniden satılamaz. Telif hakları sahipleri yayının etkisini değerlendirmek amacıyla, her tür kullanımın kendilerine bildirilmesini istemektedirler. Bu durumların dışındaki her tür kopyalama, tercüme ve uyarlama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumlarda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Uluslararası Af Örgütü dünya çapında 150'den fazla ülke ve bölgede 3 milyon üyesi, destekçisi ve aktivisti ile insan hakları ihlallerine karşı kampanya yürüten küresel bir harekettir.

Vizyonumuz, her kişinin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer uluslararası insan hakları standartlarında belirtilen bütün insan haklarından yararlandığı bir dünyadır.

Uluslararası Af Örgütü, hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsız olup, gelirlerini üyelik aidatlarından ve bağışlardan sağlamaktadır.

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
ARKAPLAN: MÜLTECİ MESELESİNİN BOYUTU	6
ÜRDÜN	6
LÜBNAN	7
IRAK	7
TÜRKİYE: SURİYELİ MÜLTECİLERİN KORUNMASI İÇİN ACİL ADIMLAR ATILMALI	8
MÜLTECİ KAMPLARI.....	8
SURİYELİ MÜLTECİLER İÇİN KAYIT VE BELGE SİSTEMİ	9
HİZMETLERE ERİŞİM.....	10
ÜLKEYE GİRİŞ.....	10
ZORLA GERİ GÖNDERME	11
TAVSİYELER	12
DİPNOTLAR	15

GİRİŞ

Suriye’de süregiden silahlı çatışmalar nedeniyle 1.3 milyondan fazla Suriyeli, Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak başta olmak üzere çevre ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Güvenli bir şekilde ülkelerine geri dönmeleri mümkün olana kadar, Suriyeli mültecilere yeterli koruma ve destek sağlanması için daha fazla adım atılmalı.

Uluslararası Af Örgütü bu bilgilendirme raporunu, mültecilere yönelik politikalar ve uygulamalar konusunda sürdürdüğü kampanya kapsamında, özellikle Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin kaygılarını dile getirmek için hazırladı.¹ Rapor Uluslararası Af Örgütü’nün 2013 yılı Şubat ayında mülteciler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve Türkiyeli yetkililer ile yaptığı görüşmelere dayanmaktadır. Uluslararası Af Örgütü’nden bir heyet araştırma kapsamında Suriye sınırındaki Hatay, Gaziantep ve Kilis illerini ziyaret etti. Bu araştırma, Uluslararası Af Örgütü’nün Suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin çalışmalarının bir parçasını oluşturmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, Suriye sınırındaki ülkelerin, şiddet, baskı ve insan hakları ihlalleri nedeniyle ülkelerinden kaçmak zorunda kalan Suriyeli mültecilere kapılarını açmalarını memnuniyetle karşılamakta, ancak yetkilileri Suriye’de giderek kötüleşen ortamdan kaçan mültecilerin korunması için daha fazla adım atmaya çağırılmaktadır.

Suriye sınırındaki ülkeler, burada yaşanan baskı ve insan hakları ihlallerinden kaçan kişilerin girişlerine izin vermeli ve bu kişileri Suriye’ye zorla geri göndermemelidir. Suriyeli mültecilere kapılarını açan ülkeler, mültecilerin barınma, gıda, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişimlerini sağlamalıdır.

Uluslararası Af Örgütü, uluslararası toplumu, Suriye’ye komşu ülkelerde mültecilerin korunması için finansal ve teknik yardımlarını artırmaya ve Birleşmiş Milletler’in Suriye Bölgesel Müdahale Planı’na katkıda bulunma çağrısı yapıyor.

ARKAPLAN: MÜLTECİ MESELESİNİN BOYUTU

Suriye’de 2011 yılının Şubat ayında düzenlenen barışçıl gösterilerin ardından başlayan ve 70,000’den fazla kişinin hayatını kaybetmesine neden olan şiddet olayları nedeniyle çok sayıda Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kaldı. Suriye’de yaşananlar, güvenlik güçleri ve hükümeti devirmeyi amaçlayan silahlı muhalif gruplar arasında iç savaşa dönüşmüş durumda. İnsanlığa karşı suçlar ve savaş suçları da dahil olmak üzere özellikle sivillere karşı işlenen insan hakları ihlalleri yaygın bir hal aldı. İnsan hakları ihlallerinin büyük bir çoğunluğu güvenlik güçleri ve devlet yanlısı “şebbiha” milisleri tarafından işlenmekle birlikte, silahlı muhalif grupların da insan hakları ihlalleri işlediği biliniyor.²

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) verilerine göre 18 Nisan 2013 itibarıyla 1.3 milyon Suriyeli komşu ülkelerde mülteci statüsü aldı ya da başvuru aşamasında. Bu sayıya dahil olarak, BMMYK’nın yetki alanına giren 50,000 kişinin de Mısır’da bulunduğu belirtiliyor. Suriye’den kaçanların yanısıra, yaklaşık dört milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiş durumda.

ÜRDÜN

BMMYK’ya göre 21 Nisan 2013 itibarıyla mülteci statüsü almış ya da başvuru aşamasında olan 437,205 Suriyeli mülteci bulunuyor. Uluslararası Af Örgütü, Ürdün’e sığınan bazı mültecilerin iade edilmesi ya da bazı kişilerin ülkeye girmesine izin verilmemesi konusunda Ürdünlü yetkililere kaygılarını ilettiler. Örneğin 28 Ağustos 2012 tarihinde Zaatari mülteci kampındaki protesto gösterilerinin ardından yaklaşık 200 Suriyeli mülteci Suriye sınırına geri gönderildi. Son aylarda suç işledikleri ya da “uygunsuz” cinsel ilişkide bulunduğu iddiasıyla birçok mülteci geri gönderildi. Bunun yanı sıra, Suriye’de yaşayan bazı Filistinli mülteciler de geri gönderilenler arasında. Sayısı bilinmemekle birlikte Suriye’de ikamet eden bazı Filistinlilerin de Ürdün’e girişine izin verilmedi.³

17 Ocak 2013 tarihinde Başbakan Abdullah Ensuf, Suriye’de Beşar Esad hükümetinin devrilmesi ya da mülteci sayısının büyük oranda artması durumunda Suriyeli mültecilerin Ürdün’e girmelerine izin vermeyeceklerini söyledi.⁴

Ayrıca Suriyeli mülteciler için kurulan iki kamp arasındaki gidiş gelişler konusunda neredeyse gözetilme varan sınırlamalar uygulanmaktadır. Suriye’den kaçan 150 Filistinlinin kaldığı Cyber City kampındaki mültecilerin kamptan çıkmasına izin verilmemekte ve bu kişiler fiilen gözetilme aratmayan koşullarda tutulmaktadır. Daha büyük olan Zaatari kampında da kamptan çıkılması konusunda sıkı sınırlamalar bulunmaktadır.

19 Nisan’da Zaatari kampında başlayan şiddetli çatışma sonucu 10 koruma görevlisi ve 20 Suriyeli yaralandı.⁵ Basında yer alan haberlere göre kamptan çıkışları da dahil olmak üzere, kamptaki koşullarla ilgili gösterilere katılan kişiler kolluk kuvvetleriyle çatıştı.⁶ Kampa dağıtılan su ertesi güne kadar geçici olarak kesildi.⁷ Sekiz kadar Suriyeli kişinin tutuklandığı

ve davalarının Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülmesinin muhtemel olduğu düşünülüyor. Sonrasında, Bakanlar Kurulu, BM Güvenlik Konseyi'ne yaptığı açıklamada "Krizin devam etmesi ve uluslararası toplumun, artan mülteci sayısının kırallığını üzerinde yarattığı yükün karşılanması için yeterli maddi desteği sağlamaktaki başarısızlığı, milli güvenliği olduğu kadar uluslararası güvenliği ve dengeyi de tehlikeye sokacaktır"⁸ dedi.

LÜBNAN

18 Nisan 2013 itibariyle, Lübnan'da mülteci statüsü almış ya da başvuru aşamasında olan 428,649 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Uluslararası Af Örgütü, Lübnan'ın, konut, eğitim, sağlık ve diğer kaynakların yanı sıra ülkenin siyasi ve güvenlik durumu üzerinde yarattığı baskıya rağmen çok sayıda Suriyeli mülteciye kapılarını açmasını olumlu karşılamaktadır. 20 Nisan tarihinde, geçici İçişleri Bakanı Mervan Şarbel Lübnan'ın, Suriyeli mültecilerin akınını kabul etmeye devam edemeyeceği konusunda uyarıda bulundu. "[Mültecilerin] sayılarının ve [onlara gereken yardımın yapılması] yükünün devletlerin ortak sorumlulukları temelinde dağıtılması çağrısında bulunuyorum çünkü Lübnan onları içine çekme imkanını aşmıştır."⁹

2012 yılında bir grup Suriyeli aktivistin Suriyeli yetkililer ya da rejimle ilişkili kişiler tarafından yakalandığı ve Suriye'ye götürüldüğü konusunda güvenilir kaynaklara dayanan haberler bulunmaktadır. Ancak 2012 yılı Ağustos ayından bu yana hiçbir mültecinin Suriye'ye geri gönderildiği yönünde herhangi bir haber çıkmamıştır. Uluslararası Af Örgütü Lübnanlı yetkilileri zorla geri gönderme konusundaki bu politikalarını sürdürmeye çağırılmaktadır.

Suriye'den kaçan Filistinli mülteciler, 17 Dolar giriş parası ödeme zorunluluğu gibi ayrımcılık içeren giriş kurallarına tabi tutulmaktadır. Uluslararası Af Örgütü, Filistinli mültecilerin Lübnan'a sığınmalarına engel olacak bu tür bir uygulamanın uluslararası yasaların ihlali olduğunu düşünmekte ve Lübnanlı yetkilileri bu uygulamayı kaldırmaya çağırılmaktadır.

IRAK

BMMYK'ya göre 20 Nisan 2013 itibariyle Irak'ta kayıtlı 133,840 Suriyeli mülteci bulunmaktadır ve bunların büyük çoğunluğu (120,261) Kürdistan bölgesinde yaşamaktadır. Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin Duhok şehrinde bulunan Domiz mülteci kampının "aşırı kalabalık" olduğu ve bazı durumlarda 15 ya da daha fazla mültecinin bir çadırı paylaşmak zorunda kaldığı bildirilmektedir. Uluslararası Af Örgütü 2012 yılı Ağustos ayının ortalarında Anbar şehrindeki el-Kaim sınırının kapatılması konusunda yetkililere kaygılarını iletmiştir.¹⁰ Sınır, acil sağlık vakaları dışında kapalı tutulmaktadır. Acilen sağlık desteğine ihtiyacı olan kişiler sınırda kurulan sağlık birimine götürülmektedir. 28 Mart itibariyle sınır, bazı istisnalar hariç olmak üzere, aile birleşimlerine de kapalı tutulmaktaydı. Uluslararası Af Örgütü korunmaya muhtaç herkes için sınırların açık tutulması çağrısında bulunmaktadır.

TÜRKİYE: SURİYELİ MÜLTECİLERİN KORUNMASI İÇİN ACİL ADIMLAR ATILMALI

BMMYK verilerine göre 17 Nisan 2013 itibariyle Türkiye'de 291,996 korunmaya muhtaç Suriyeli bulunuyordu. Bu 2013 yılının başından bu yana sayının neredeyse üçte bir oranında arttığını gösteriyor. Ancak Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci sayısının 400,000'e çıktığını öne sürüyor ve bunun 190,000'inin sekiz ayrı ilde kurulan 17 mülteci kampına yerleştirdiğini belirtiyor.¹¹

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye'deki yetkililerin sayısı her geçen gün artan Suriyeli mültecileri barındırma konusundaki çabalarını göz önünde bulundurmakla birlikte, kaygı yaratan durumların olduğunu ve mültecilerin korunması için acil adımlar atılması gerektiğini düşünmektedir. Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması için uluslararası toplumun Türkiye'ye daha fazla finansal destek sunması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'deki yetkililer, uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde çalışmasına olanak sağlayacak yeni stratejiler geliştirmelidir.

Devlete bağlı mülteci kamplarında sunulan hizmetlerin iyi olduğu bildirilmekle birlikte, kampların kapasitelerinin dolu olduğu ve kapasite artırma planlarına karşın kamp dışında kalan Suriyeli mülteci sayısının çok fazla olduğu biliniyor. Uluslararası Af Örgütü, kamp dışında yaşayan mültecilerin koşullarının çok kötü olması, temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması ve hizmetlere erişimlerinin sınırlı olması konusunda kaygı duymaktadır. Türkiye sınırının sadece pasaportu olan ya da acil tedaviye ihtiyacı olan mültecilere açık olması, çok sayıda Suriyelinin Türkiye'ye girişinin engellenmesi ve sınıra yakın yerlerde yerinden edilen kişiler için kurulan geçici kamplarda kötü koşullarda yaşamak zorunda bırakılmaları da kaygı vericidir. Ayrıca hem uluslararası hukuk hem de iç hukuk ihlal edilerek bazı mültecilerin zorla Suriye'ye geri gönderildiği konusunda da haberler bulunmaktadır.

MÜLTECİ KAMPLARI

2013 yılı Mart ayı itibariyle üçü konteynırlardan, gerisi çadırlardan oluşan 17 devlete bağlı mülteci kampı bulunuyordu. Bunların yanı sıra iki konteynırkent de kurulma aşamasında. Uluslararası Af Örgütü, son kurulan mülteci kamplarının, kampların kaynak ülkeden en az 50 kilometre uzak bir yerde olmasını gerektiren uluslararası standartlara uygun bir şekilde Suriye'ye yeterli uzaklıkta kurulmasını memnuniyetle karşılamaktadır. Uluslararası Af Örgütü, yetkilileri, tüm yeni kampların konumunun uluslararası standartlara uygun olmasını sağlamaya çağırılmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü'nün, diğer uluslararası ya da ulusal kuruluşlar gibi, mültecilerin durumuna ilişkin bilgi almak için kamplara girişine izin verilmemesine rağmen, alınan bilgiler kamplarda sunulan hizmetlerin ve lojistik yönetiminin yeterli olduğunu göstermektedir.

Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin, yerel hastanelere sevk edilmeleri sağlanmakta ve kronik hastalıkların tedavisi gibi sağlık hizmetlerine yeterli erişimleri bulunmaktadır. Diğer temel hizmetlerin yanı sıra barınma ve gıda hizmetlerinin de yeterli olduğu bildirilmektedir. Uluslararası Af Örgütü, Dünya Gıda Programı tarafından yürütülen ve mültecilerin sıcak yemek verilen yerlerden yemek almalarını sağlayan 'yemek bileti projesinin' gidişatından memnuniyet duymaktadır. Uluslararası Af Örgütü, projenin hem kamplarda hem de kamp dışında yaşayan kayıtlı tüm Suriyeli mültecileri kapsayacak şekilde genişletilmesi ve uluslararası toplumun projeye finansal desteğini artırması çağrısında bulunmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, BMMYK'nın, kamplarda korunmaları mümkün olmayan mültecileri tespit edip yardım sunabilmesi ve kamp yetkililerine danışmanlık ve rehberlik sağlayabilmesi için kamp alanlarında sürekli bir ofis kurmasını tavsiye etmektedir. Uluslararası Af Örgütü, ayrıca travma yaşamış mültecilere sunulan hizmetlerin de artırılması gerektiğini düşünmektedir. Suriyeli mültecilere psikososyal desteğin artırılması kapsamında Türkiye'de bu tür hizmetler sunan sivil toplum kuruluşlarının kamplara erişimine izin verilmeli ve yetkililer tarafından hem kamp içinde hem de kamp dışında çalışmalarını kolaylaştıracak adımlar atılmalı. Uluslararası Af Örgütü ayrıca, kamplardaki durumun ve sunulan hizmetlerin bağımsız olarak gözlenebilmesi için insan hakları kuruluşlarının mültecilerin yerleştirildiği her yere erişimine izin verilmesi çağrısında bulunmaktadır.

SURİYELİ MÜLTECİLER İÇİN KAYIT VE BELGE SİSTEMİ

Uluslararası Af Örgütü, BMMYK'nın sunduğu teknik destekle, Kilis ve Gaziantep şehirlerinde kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler için kayıt prosedürü geliştirilmesini olumlu karşılamaktadır. Mültecilerin kayıt altına alınması uluslararası korumanın temel bir parçasıdır ve mültecilerin haklarına erişiminin sağlanması ve uzun ömürlü çözümler bulunabilmesi için de çok kritik bir öneme sahiptir. Uluslararası Af Örgütü, mültecilerin ne tür bir desteğe ihtiyacı olduğunun belirlenebilmesi için, kayıt prosedürünün BMMYK standartları ve prosedürleri ile uyum içinde olmasını ve doğrudan BMMYK'nın katılımıyla yapılmasını tavsiye etmektedir. Ayrıca, kayıt prosedürü Suriyeli mültecilerin yaşadığı tüm illerde uygulanmalıdır.

Kamp dışında yaşayan kayıtlı Suriyeli mültecilerin hizmetlere erişimlerine olanak sağlayacak kimlik belgesi uygulaması olumlu bir gelişmedir. Bunun yanı sıra, tüm Suriyeli mültecilere haklarına nasıl erişebilecekleri konusunda bilgi verilmesi ve kendilerine verilen belgede geçici koruma altındaki kişiler oldukları yönünde bir ibare olması gerekmektedir.

Yetkililer, Suriyeli mültecilerin hukuki statülerinin netleştirilmesi için, geçici koruma sağlanan kişilere ilişkin 30 Mart 2012 tarihinde çıkarılan yönergeyi kamuoyuyla paylaşmalıdır.¹² Yönergenin uluslararası standartlara uyumlu olduğu belirtilse de, kamuoyuyla paylaşılmamış olması Suriyeli mültecilerin yasal bir statüye kavuşmalarının önünde engel teşkil etmektedir. 4 Nisan tarihinde Meclis'te onaylanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda "geçici koruma" statüsüne de yer verilmiştir. Ancak geçici korumanın fiilen sağlanabilmesi için hükümetin ayrı bir yönetmelik çıkarması gerekmektedir. Çıkarılacak yönetmelikte geçici koruma sağlanan mültecilerin hakları ve onlara sunulan desteğin koordinasyonuna ilişkin maddeler de yer almalıdır.¹³ Uluslararası Af Örgütü, Türkiye yetkililerini yönetmeliği gecikmeden çıkarmaya ve uluslararası standartlara uyumlu olduğunu güvence altına almaya çağırmaktadır.

HİZMETLERE ERİŞİM

Suriye sınırına yakın 11 ilde Suriyeli mültecilere Türkiye vatandaşları ile eşit sağlık hizmeti sunulması konusunda genelge çıkarılması olumlu bir gelişmedir.

Uluslararası Af Örgütü şu anda uygulanan kayıt prosedürü ile kamp dışında yaşayan mültecilerin sağlık hizmetlerine daha fazla erişimlerinin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Uluslararası Af Örgütü, yetkilileri, genelgede Suriyeli mültecilere sunulan (birinci, ikinci ve üçüncü basamak) tedavi düzeyini netleştirmeye çağırılmaktadır. Genelgede bulunan bir madde yerel yetkililerin genelgeyi ne dereceye kadar uygulayacaklarına karar vermelerine izin vermektedir. Uluslararası Af Örgütü genelgenin birçok ayrı ilde büyük farklılıklarla uygulanmasından endişe duymaktadır.

Kamp dışında yaşayan ve kronik hastalığı olan Suriyeli mültecilerin tedavi göremediği konusunda haberler bulunuyor. Çok sayıda Suriyeli mültecinin bulunduğu sınır bölgelerinde mevcut sağlık hizmetlerinin ihtiyacı olan herkesi tedavi etmeye yetmediği bildiriliyor. Uluslararası Af Örgütü, ayrıca, kaynakların çoğu Suriyeli mültecilere ayrıldığı için Türkiye'deki diğer sığınmacı ve mültecilerin sağlık hizmetlerine erişemedikleri yönünde bazı sivil toplum kuruluşlarının raporlarından da kaygı duymaktadır. Konuyla ilgili olarak Türkiye yetkilileri tarafından Uluslararası Af Örgütü'ne yapılan açıklamada Kilis'te devlet hastanesinin kapasitesini artırma planları olduğu belirtilmiştir.

Uluslararası Af Örgütü, sınır illerinde sağlık hizmetlerinin yetersizliği ile ilgili, uluslararası toplumu buralardaki sağlık birimlerinin kapasitesinin artırılması için finansal destek sunmaya ve Türkiyeli yetkililerin de tedavilerin diğer büyük şehirlerde yapılabilmesi için sevk prosedürlerini genişletmeye çağırılmaktadır. Ayrıca sağlık hizmetlerinden Suriyeli mülteciler ve Türkiye vatandaşlarının eşit şekilde yararlanması yönündeki genelgeye uygun olarak, artırılan sağlık hizmeti kapasitesinden herkes eşit yararlanmalıdır. Uluslararası Af Örgütü, yetkilileri, sağlık hizmeti konusunda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşlarının ihtiyaç olan yerlerde çalışmalarını kolaylaştırmaya çağırılmaktadır. Bu illerde çalışma yapmalarının önündeki engeller ya da gerekli izinleri alma sürecinde aşırı bürokrasiden kaynaklı gecikmeler nedeniyle, sivil toplum kuruluşlarının bu hizmetleri sunmaları gecikmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının geçici sağlık birimleri oluşturmasına ilişkin çıkarılan yönetmelik olumlu bir gelişmedir. Uluslararası Af Örgütü, yetkilileri, bu yönetmeliği aşırı bürokrasi nedeniyle gecikme olmaksızın derhal ve kapsamlı bir şekilde uygulamaya çağırılmaktadır.

Kayıt prosedürleri, sağlık hizmetlerine ve Dünya Gıda Programı'nın 'yemek bileti projesi' aracılığıyla yeterli gıdaya erişimin yanı sıra, Suriyeli mültecilerin barınma ihtiyaçlarının belirlenmesi ve kamp dışında yaşayan mültecilerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması için de kullanılmalıdır.

ÜLKEYE GİRİŞ

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye yetkililerinin, Suriyeli mültecilere "kapıların açık" olduğunu söylemesine rağmen, 2012 yılı Temmuz ayından bu yana, özellikle pasaportu ya da acil sağlık ihtiyacı olmayan mültecilerin, kamplarda yer olmadığı için girişlerinin engellenmesi karşısında kaygı duymaktadır.

Bu durum şiddet, baskı ve insan hakları ihlallerinden kaçan on binlerce Suriyelinin Türkiye'ye sığınmamasına yol açtı. Birçoğu, yerinden edilen kişiler için sınırda kurulan kamplarda çok kötü koşullarda yaşamak zoruna kaldılar. Türkiyeli yetkililer tarafından ne tür bir insani yardım sunuluyor olursa olsun, bu kişiler oldukça kötü koşullar altında, temiz su, elektrik ve temel hijyen koşullarının bulunmadığı bir ortamda yaşamakta ve bu da yerinden edilen Suriyelilerin sağlık durumlarının kötüye gitmesine yol açmaktadır.

Türkiye yetkilileri, uluslararası yükümlülükleri uyarınca, koşullar ne olursa olsun "açık kapı" politikalarına uygun bir şekilde Suriye'den kaçan herkesin Türkiye'ye girmesine ve sığınma başvurusunda bulunmasına izin vermelidir.

Uluslararası toplum, dayanışma ve sorumluluk paylaşma adına, Türkiyeli yetkililere ve sınırdaki diğer ülkelere Suriyeli mültecilere gerekli hizmetleri ve korumayı sağlayabilmeleri için destek olmalıdır.

ZORLA GERİ GÖNDERME

Uluslararası Af Örgütü Suriye'de baskı ve ağır insan hakları ihlallerine uğrama riski bulunan mültecilerin zorla geri gönderildikleri yönündeki haberlerden aşırı kaygı duymaktadır. Kamu düzenini bozan davranışlarda bulunduğu ya da diğer tür adli suçlar işlediği gerekçesiyle çok sayıda mültecinin geri gönderildiği bildirilmektedir. En fazla sayıda mültecinin geri gönderildiği son vaka Akçakale mülteci kampında yaşanmıştır. Görgü tanıklarının ifadelerine göre 500-600 Suriyeli mülteci 27-28 Mart 2013 tarihleri arasında zorla Suriye'ye geri gönderildi. Alınan haberlere göre olay, kampta bir çadırdaki çıkan ve bir kişinin ölümüne, bir kişinin de yaralanmasına yol açan yangının ardından yaşanan şiddetli gösterilerin ardından yaşandı. Protesto gösterilerinin 27 Mart sabahı başladığı ve günün ilerleyen saatlerinde polis ve askerlerin müdahalesi ile sona erdirildiği bildirildi. Yetkililerin hangi mültecilerin olaylara karıştığını belirlemek için video görüntülerine başvurduğu bildirildi. Yetkililer tarafından olaylara karıştıkları iddia edilen kişiler küçük gruplar halinde Suriye'ye geri gönderildi.

Bu tür zorla geri gönderme vakaları Suriyeli mültecilerin güvenliğinin hiç gözönüne alınmadığını göstermekte ve hem uluslararası hukukun hem de Türkiye yasalarının açık bir ihlali anlamına gelmektedir. Türkiyeli yetkililer kamplarda güvenliği ve nizamı sağlamakla sorumludur ancak Suriyeli sığınmacıların ve mültecilerin herhangi bir nedenle zorla geri gönderilmesi onları ağır insan hakları ihlallerine uğrama riski altına sokmakta ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, İşkence ve diğer Zalimane, İnsalık Dışı ve Aşağılayıcı Muameleye Karşı Sözleşme ve uluslararası teamül hukuku uyarınca yasaklanan "geri göndermeme" ilkesini ihlal etmektedir. Türkiye, kendi yetki sınırı içindeki herhangi bir kişiye uyguladığı gibi, suç işlediği iddia edilen kişiler hakkında soruşturma başlatmalı ve suçlu bulunan kişilerin adil bir şekilde yargılanarak adalet önüne çıkarılmasını sağlamalıdır.

Uluslararası Af Örgütü Türkiye yetkililerini Suriyeli mültecileri ve sığınmacıları hiçbir şekilde zorla geri göndermemeye ve yerel yetkililere bu tür zorla geri gönderme vakalarının hoşgörüsü karşılanmayacağı yönünde bir net mesaj vermeye çağırmaktadır. Yetkililer görgü tanıkları tarafından verilen güvenilir bilgiler ışığında bu tür zorla geri gönderme vakalarına karşı derhal, etkin ve tarafsız soruşturma başlatılmalıdır.

TAVSİYELER

Suriye sınırındaki ülkelerin yetkili birimlerine:

- Ayrımcılık yapmaksızın Suriye’de yaşanan çatışmadan kaçan herkes için sınırlarınızı açık tutun ve sınırlardan giriş yapabilmelerini ve güvenliklerini sağlayın.
- Uluslararası *geri göndermeme* ilkesi uyarınca, Suriye’den kaçan hiç kimsenin herhangi bir şekilde zorla geri gönderilmemesini sağlayın.
- Suriyeli mültecilerin yeterli barınma, gıda, sağlık hizmeti, hijyen koşulları ve eğitim gibi temel hizmetlere erişimlerini sağlayın.
- Suriyeli mültecilere yasal statülerini ve haklarını belirleyen kimlik belgeleri verin.
- Aile birleşimi ve gerektiği durumlarda çocukların özel olarak korunması konusunda gerekli özeni gösterin.
- Mültecilerin özgürlük ve seyahat özgürlüğü haklarına saygı gösterin ve onları keyfi bir şekilde gözaltına almaktan sakının.

Avrupa Birliği üye ülkeleri, Körfez İşbirliği Konseyi ve yardım sunabilecek diğer ülkeler de dahil olmak üzere uluslararası topluma:

- Suriyeli mültecilere koruma sağlayabilmeleri ve ihtiyacı olan herkesi koruma altına alabilmeleri için Suriye sınırındaki ülkelere finansal ve teknik destek sunun;
- BM Suriye Bölgesel Müdahale Planı’na acilen ve kayda değer miktarda finansal katkıda bulunun.

Uluslararası Af Örgütü Türkiye’deki Suriyeli mültecilerle ilgili olarak uluslararası topluma aşağıda tavsiyelerde bulunmaktadır:

- Türkiye’nin “açık kapı” politikasının tam anlamıyla uygulanmasını sağlamak için kamp dışında yaşayan mültecilere sunulan hizmetler konusunda daha fazla sorumluluk yüklenin;
- Türkiyeli yetkililerle işbirliği içinde sınır illerinde sağlık hizmetlerinin kapasitesinin artırılması için destek sunun;
- Dünya Gıda Programı’nın yemek bileti projesinin kamplarda yada kamp dışında yaşayan kayıtlı tüm mültecileri kapsamayı için yeterince finanse edilmesini sağlayın;

Uluslararası Af Örgütü Türkiye hükümetine aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır:

Geçici koruma sağlama konusunda:

- 2012 yılı Mart ayında Suriyeli mültecilere geçici koruma sağlanması konusunda çıkarılan yönergeyi derhal yürürlüğe girmek üzere yayınlayın;

- ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma’ yasasının gerektirdiği gibi uluslararası standartlara uygun olarak geçici koruma konusundaki yönetmeliği ertelemekten çıkarın.

Mülteci kamplarına ilişkin:

- Dünya Gıda Programı’nın ‘yemek bileti projesi’ni kamplarda ve kamp dışında yaşayan tüm kayıtlı mültecileri kapsayacak şekilde genişletin;
- BMMYK’nın kamp içinde yeterli koruma sağlanamayacak mültecileri tespit etmesi, değerlendirmesi ve yardım etmesi ve kamp yetkililerine danışmanlık ve rehberlik sunabilmesi için kamplarda ofis kurmasına izin verin;
- Travma yaşamış mülteciler için sunulan hizmetleri genişletin;
- Türkiye’de psikososyal destek hizmeti veren sivil toplum kuruluşlarının bu tür hizmetleri verebilmeleri için kamplara erişimlerine izin verin;
- İnsan hakları kuruluşlarının tamamına, kamplardaki durumu bağımsız bir şekilde gözlemleyebilmeleri için mültecilerin kaldığı her yere girmelerine izin verin.

Kayıt prosedürü ve kamp dışında yaşayan mültecilere sunulan hizmetler konusunda:

- Mültecilerin ne tür bir korumaya ya da yardıma ihtiyaç duyduklarının tespit edilebilmesi için, kayıt prosedürünün BMMYK standartları ve prosedürleri ile uyumlu bir şekilde ve doğrudan BMMYK’nın katılımıyla uygulanmasını sağlayın;
- Kayıt prosedürünü, Suriyeli mültecilerin yaşadığı tüm illeri kapsayacak şekilde genişletin;
- Suriyeli mültecileri kayıt sırasında ne tür hakları olduğu konusunda bilgilendirin ve geçici koruma altında olduklarını gösteren yasal statüleri ile ilgili belge almalarını sağlayın;
- Dünya Gıda Programı yemek bileti projesinin tüm kayıtlı mültecileri kapsamasını sağlayın;
- Kayıt prosedürlerinin kamp dışında, şehirlerde yaşayan Suriyeli mültecilerin ne tür bir korumaya ihtiyacı olduğunu tespit etmek için kullanılmasını sağlayın.

Barınma, sağlık ve eğitim gibi hizmetlere erişim konusunda:

- Kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli adımları atın;
- Yayınlanacak genelgede Suriyeli mülteciler ne düzeyde (birinci, ikinci ve üçüncü basamak) tedavi sunulacağını netleştirin;
- Suriyeli mültecilerin yaşadığı tüm illerde genelgenin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayın;
- Sınır illerinde sunulan sağlık hizmetlerinin kapasitesini artırın;
- Daha büyük şehirlerde geniş kapasiteli sağlık kurumlarında tedavinin sağlanabilmesi için

sevk prosedürlerini genişletin;

- Sağlık hakkına erişim konusunda çıkarılan genelgeye uygun bir şekilde, artırılan sağlık hizmeti kapasitesinden Türkiye vatandaşları ve mültecilerin eşit şekilde yararlanmasını sağlayın;
- Tüm Suriyeli mülteci çocukların eğitim hakkına erişimlerini sağlayın;
- İhtiyaç duyulan yerlerde sağlık ve eğitim hizmetleri sunma konusunda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşlarının kurulmasını kolaylaştırın;
- Sivil toplum kuruluşları tarafından geçici sağlık birimlerinin oluşturulması yönündeki genelgenin aşırı bürokrasi nedeniyle gecikmeden, derhal ve kapsamlı bir şekilde uygulanmasını sağlayın.

Ülkeye giriş ve geri gönderme konusunda:

- Suriye'den kaçan ve Türkiye'ye sığınan herkesin Türkiye'ye girişlerinin sağlanması için gecikmeden harekete geçin;
- Suriyeli mültecilerin ve sığınmacıların herhangi bir şekilde zorla geri gönderilmemelerini sağlayın;
- Bu tür zorla geri gönderme vakalarının hoşgörüle karşılanmayacağına dair yerel yetkililere açık ve net bir mesaj verin;
- Görgü tanıkları tarafından verilen bilgiler doğrultusunda zorla geri gönderme vakaları konusunda derhal, etkin ve tarafsız soruşturma başlatın.

DİPNOTLAR

¹ Bkz. *Türkiye: İki arada bir derede: Türkiye’de mültecilere koruma sağlanmıyor*, 22 Nisan 2009, İndeks EUR 44/001/2009. Rapora şu linkten erişilebilir: <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR44/001/2009>

Türkiye: Türkiye: Suriyeli mültecilerin güvenliği sağlanmalı ve ulusal ve uluslararası gözlemcilerle izin verilmeli, 12 Haziran 2012, İndeks: EUR 44/009/2012, Şu linkten erişilebilir: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/009/2012/en/64594682-ee8e-4cde-8022-4f0a83842ecf/eur440092012en.html>

² Uluslararası Af Örgütü’nün en son raporları için lütfen bkz: *Suriye: Hükümet tarafından sivillere bomba yağmuru* (MDE 24/009/2013), 14 Mart 2013, <http://amnesty.org/en/library/info/MDE24/009/2013/en> ve *Suriye: Silahlı muhalif gruplar tarafından yargısız infaz ve diğer ihlaller* (MDE 24/008/2013), 14 Mart 2013. <http://amnesty.org/en/library/info/MDE24/008/2013/en>

³ Uluslararası Af Örgütü, *Ürdün sınırı kapatılırsa Suriyeli mülteciler daha zor durumda kalacak*, 18 Ocak 2013, Açıklamaya şu linkten erişilebilir: <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/refugees-syria-face-further-suffering-if-jordan-closes-border-2013-01-18>

⁴ ‘Ürdün Başbakanı Esad rejimi düşerse Suriyeli mültecilerin kitlesel olarak göç etmelerini kabul etmeyeceklerini söyledi’, Associated Press haber ajansı, 17 Ocak 2013.

⁵ *Güvenlik personeli, mülteciler Zaatarı protestosunda yaralandı*, Jordan Times, 20 Nisan 2013, şu linkten erişilebilir <http://jordantimes.com/security-personnel-refugees-injured-in-zaatari-protest>

⁶ Bkz. *Yetkililer 8 kişiyi Zaatarı kampındaki şiddetle ilgili tutukladı*, The Gulf Today (AFP’ye göndermeyle), 22 Nisan 2013, şu linkten erişilebilir <http://gulftoday.ae/portal/0fb1eb68-9f1f-4840-b493-002609f31b6b.aspx>

⁷ *Ürdün’deki Suriyeli mülteci kampındaki ayaklanmanın ardından yüksek gerilim*, The New York Times, 20 Nisan 2013, şu linkten erişilebilir http://www.nytimes.com/2013/04/21/world/middleeast/tensions-high-after-riot-at-syrian-refugee-camp-in-jordan.html?_r=1&

⁸ *Ürdün’den BM Güvenlik Konseyi’ne hitap, Suriyeli mülteci krizine çözüm*, Jordan News Agency (PETRA), 21 Nisan 2013, şu linkten erişilebilir http://www.petra.gov.jo/public_news/Nws_NewsDetails.aspx?Menu_ID=&Site_Id=2&lang=2&NewsID=107968&CatID=13

⁹ Bkz. *Charbel: Lübnan daha fazla mülteciye yardım kapasitesini aşmış durumda*, The Daily Star, 20 Nisan 2013, şu linkten erişilebilir <http://www.dailystar.com.lb/News/Local-News/2013/Apr-20/214472-lebanon-beyond-capacity-to-aid-more-refugees-charbel.ashx#axzz2RBxFNn76>

¹⁰ Bkz Uluslararası Af Örgütü, *Suriye’nin komşuları arada kalmış mültecilerin güvenli bir yere geçişine izin verilmeli*, 14 Eylül 2012, Açıklamaya şu linkten erişilebilir:

<http://www.amnesty.org/en/news/syria-refugees-2012-09-14>

¹¹ Bkz BMMYK, *Türkiye: Suriye’de yerinden edilme konusunda BMMYK raporu*, 5 Nisan 2013. Rapora şu linkten erişilebilir:

<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=1784>

¹² Türkiye’ye Toplu sığınma amacıyla gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti’nde ikamet eden vatansız kişilerin kabulüne ve barındırılmasına ilişkin yönerge

¹³ 4 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 no’lu Geçici Koruma ve Uluslararası Korumaya İlişkin Diğer Hükümler.

Geçici koruma

MADDE 91- (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

www.amnesty.org